

**Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1894
: L 40:90 A /**

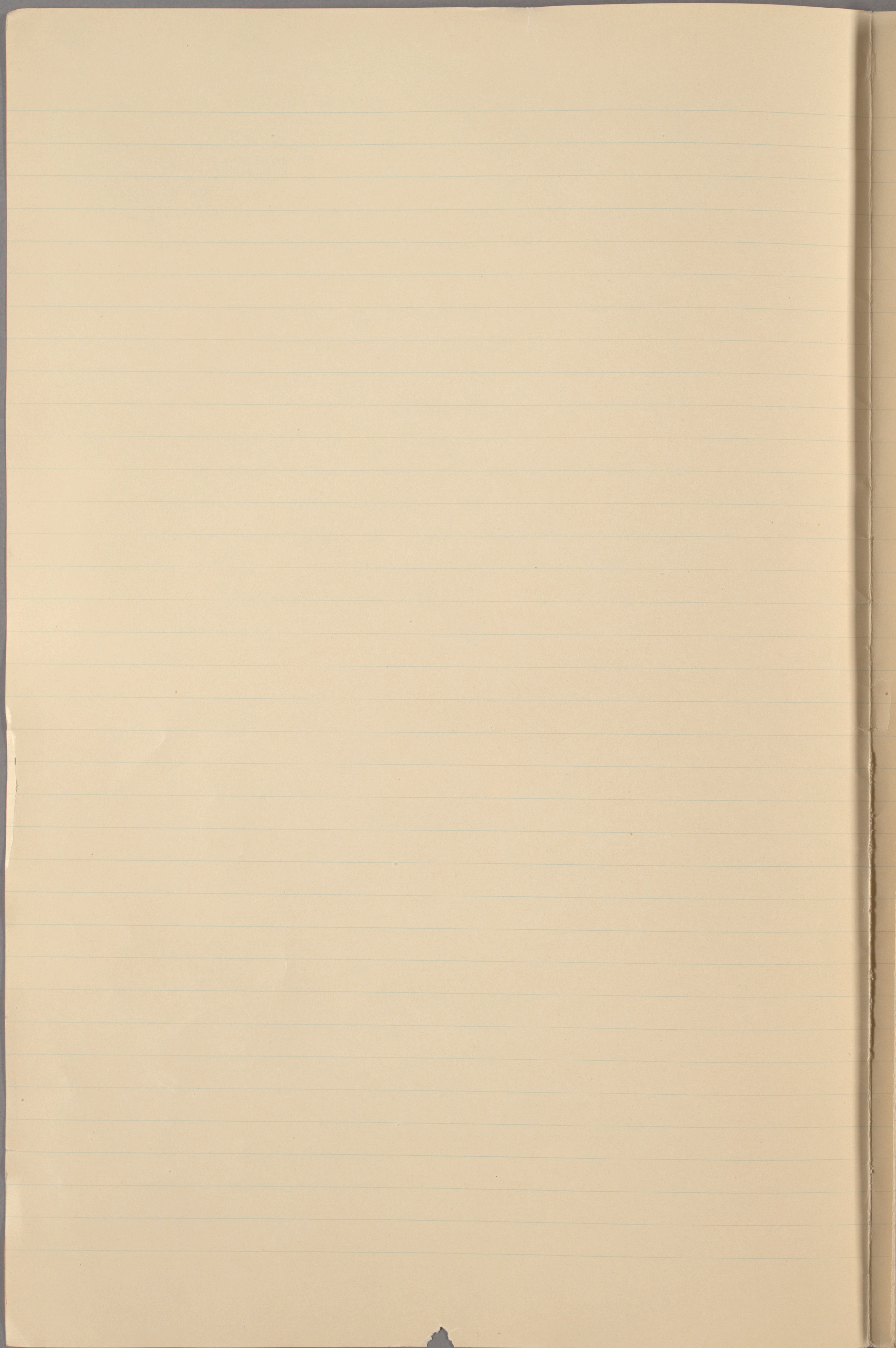
Rydberg, Viktor,

HS L 40:90 A

National Library
of Sweden

4

Det är en gammal, af erfarenheten bekräftad sats, att vällust och grymhet äro nära besläktade med hvarandra. Vårt århundrades franska Konst har både i litteraturen och måleriet bekräftat denna sats.

I min ^{vårt föregående} föreläsning härtydde jag på, att det klassicistiska, det formidealistiska måleriet i Frankrike undergick efter hand ett sedligt förfall. Klassicismen hade jagat rokokon på dörren och slungat efter henne trå förebräcker: förebrädess att vara en hjenainna åt lasterna och förebräelsen för visserligen pikanta ~~men~~ former, men som vårt försyudade sig mot den enkla och ädla antika formgifningen. Klassicismen åtskällde, så långt det lät sig göra, en renhet i linier, som påminner om den grekiska skulpturens, och som Frankrikes klassicistiske mästare intill denna dag beverat. I det afseendet gör sig Jacques Louis Dauids inflytande ännu i denna stund gällande. Men i ett annat afseende icke. Han ansåg konsten ha till sin högsta uppgift att pränya frihetskärlek, fosterlandskärlek, medborgarliga ~~och~~ hustiga dygder. Han haus efterföljare gäpo mer och mer vilka för prestelen att missbruka sin förvärfvade Michlighet i att teckna ädelbildade människogestalter och ställa den i lystenhetens hänst. Under det tredje kejsardömet, och i full öfverensstämmelse med dess anda, ^{var} reddde detta klassicismens sedliga förfall ett fullbordadt faktum, som sprang envar så bjärt i ögonen, att ingen lät lura sig af de dygdesamma, ofta bibliska tittlar, hvarmed vidsamma taflor ville ge sig skenet af autändighet, ^{Litterare lär man} eller lura sig af dem i de minsta enbildheter ^{troga och icke} historiska kostumer och accessorier, hvarmed de ville förvärpa afseendet af troga ^{vetenskapligt} troga kulturbilder.

En konst, s. tjonar vällusten, vander och en hjenainna, åt vilddjurs-instinkterna inom oss. Den blir det förr eller senare. Lasciniteten vill gerna bita, förvekligade nervver vederkrickas af att se andras nervver lida, de vederkrickas af ^{att besittas} besittas ^{ty underligt} och grymhet, därför, att det kom en tid, då allmänheten kallade utställnings salongen för "la Morgue", där liken af ^{ställes begravas} mördade, drucknade eller på annat sätt omkomna personer utställes livevras, för att bli igenkända. Det gällde na kata vara konst på ett sätt, som ^{angående} kittlade nervverna och behöll en prägel af förfinring. För att finna ämnen till bloddrypaude mildringar på jättstora dukars genom bladdrads världshistorien, och hvad man, fann hueligt för ändamålet, i desse ^{den} rika förråd af rysligheter) pick form och färg på jättstora dukars. Man har kallat denna riktning inom den franska konsten ^{for} fatornas ^{rysligheterna}.

13/2. 94.

Walter 372, 373
Sagittarius m. l. 227, 228, 244, 245
Sagittarius m. l. (Sagittarius 153, 17) 227, 228, 244, 245
Sagittarius m. l. 244, 245

måleri. Benämningen är dock icke alldeles träffande. Färor, ryktigheter ha förut varit målade af vårt århundrades fränke Konstnärer och med full rätt, ty poesien, och ^{de lidande konsterna} konsternas område omfattar icke blott idyllen, utan ^{ända in i} också dess motstånd, det förskräckliga. Jag behöfver ju icke erinra om Dante's Divina Comedia eller allihvael utgelo's "Yttersta damen", för att göra detta klart.

N: 366 Berättigad var firdenskull Géricaults hemiska, ^{in i} skildring alla sina förfärande detaljer ^{samma} skildring af pregatten alldelesas skeppbrutnes lidanden på en i oceanen kringdrifande flotte. Den var berättigad, ty den framställer utan ^{utan några bråfjort} kittlande biografier mänsklig olycka, och den väcker icke blott fasa, utan också ^{medlidande}.

N: 367 Berättigad var också Eugène Delacroix' skildring, "Dante's läten", som gifvit oss i färger en skildring af en af de gripande och scablimma synerna i Divina Comedia.

Ännorlunda ställer sig saken med sådana konstnärer som Gustave Boulanger och Léon Gérôme. Boulanger, född 1824, var visserligen egentligen idyllmålare, som gärna framställde lefvaude kvinnor med porlenshud och, för att höja effekten af denna, gärna ställde en negress bredvid, dem. Men det upprende Gérôme och andra väckte med sina i historisk kortym hållna, drög- och mordhistorier, ^{lockade äfven} med ^{med} sina ^{fig} Boulanger till ett försök i samma riktning. Han utställde 1877 en duk, som berättar följande anekdot. När helige Sebastian var en ung soldat af stor ^{färdig} skicklighet. Han öfvergick till kristendomen och dömdes firdenskull att genomskjutas med pilar. Så skedd, och, och bödlarne lemnade den unge martyren, d. de trodde vara död, på afrittsningsplatsen. Men han tillfrisknade, och han beslöt då att ställa sig i Kejsar Maximianus' väg och göra hvar förtärlighet för hans förtärlighet mot de kristne. Han smög sig firdenskull in i det kejserliga palatset och ^{gömdes} sig invid en trappa, d. Maximianus hade att passera. När kejsaren kom, vette sig martyren i sin fulla längd, blottade sin med pilor betäckta kropp i sade med rötan af en geogångare: "Maximianus, jag har stigit upp ur grafven, för att säga dig, att den gudomliga rättvisans dag skall komma." Boulanger märker afritten med denna trappa: att det är icke ett hemligt intryck på arkadaren om på samma gång låta hvar beundra Boulangers kunskaper i anatomi, ty hvar riktning är lagd på en noggrann framställning af helighet till ett skelett afsmagade, med rönmärken höjda kropp

13/2. 94.

och en gån denna gestalt så ohygglig som möjligt.

Emellertid var G. Boulanger blott en dilettant i den ryktiga genren och firtod icke det egentligt pikanta däri: att blanda vällest med skräck och blodtört i samma dryck. Däri åter ^{är} Delavoches lärjunge Léon Gérôme mästare. Redan hans första utställda tepla hänvisar därpå. Han föreställer ~~ett~~ ^{nakets} grekiskt kärlekspar, en yngling i en ung kvinna i naturliga kroppstorlek, förutsköna båda och båda försedda med elfva beushead, & hvilka med ^{blotinstig} firtjuning behakta en ty tappfäktning. Vällest & grekiskt ~~är~~ Gérômes mest ryktbara duk var med på utställn. i Wien 1872. Den framställer en scen på den romerske amfiteatrum. Två gladiatorer ha till Kejsarens, senats och romerska folkets höga nöje kämpat med kvarandra på lif och död. Den ene ligger nu utsträckt på arenans sand, sånd i öfvervannan, men icke död. Segerinnaren har satt sin ene fot på den berömdes nacke och ~~blick~~ ^{läter} blicken vandra från den kejserliga logen utefter ^{de ständliga} arkadavanderna, för att se, om publikan viftar med sina fickdukar, hvilket betyder, att den faller lif skall skonas eller om den framviser ^{knuten} knutna näppar med uppåt riktad tumme, hvilket betyder, att man vill se hm dödad. Kejsaren, s. har benådningrätt, ^{äter åter} ~~lyssnar~~ ^{liksom} sig icke om på ett fikon & låter publikan afgöra saken. Den gör det med uppåtriktad tumme, pollice verso, ss det tekniska uttrycket lyder. Öfver allt från raderna ~~kan~~ ^{framtrickta} knutna näppar, i närheten ögonblick leder öfret i sitt blod till firtjuning för de närliggande vackra romerska damerna, i hvilka ^{austridning} ~~ansikten~~ blodtört och bekagjuka, i uppt firtjuning. ^{i "Dunkeln" en afbildning af denna tepla.} Sänd näring för en nations kärslöf är vidana med konstverk icke. ~~Men Gérômes mästningar är~~ För att riktigt förstå dem kan man ej heller förläsa något koloristiskt mästerverk ^{Gérôme's tepla} dem. ^{är i} Heltonen är kallt, & de dominerande lokalprägerna är firtjuning utan stämning, och det putsade utfrandet ådagelägger noggsamt, att deras ^{uppsättningar} ~~verk~~ ^{hallas} benämning på effekt.

N:o 380. Här i afbildning en skapelse i samma riktning. Dess mästare är Noël Sylvestre, lärjunge af Cabaud. De båda sittande personerna är kejsar Nero och giftbländerstern Lokusta. Auehdota, s. berättas, är denna. Lokusta är ett från Gallien bördigt prästerinne, som bosatte sig i Rom och där gjort bekantskaper i de allra finaste kretsarna, ^{kon} är eftersikt & uppskattad af personer, som ha arf. i utrikt & vilja tillträda det så fort som möjligt. Har den, s. man vill ärfva,

13/2. 94.

13/2. 94.

och människovärliga tankar bakom fasorna, s. han skildrar. Han hatar de
 ryskheten, som han skildrar. Han behandlar dem, när en läkare behandlar
 sår och bölder, eller som moralisten, s. studerar och bekämpar passionerna,
 för att varna för dem i motarbeten dem. Detta gör också, att Laureus är
 den ende ryskhetens målare, s. uppträder utan teateraffekter i patos. Den
 tafla af Laurent, s. här visas, är känd under namnet "interdiktet" och har
 till pendant en samtidsrit i Sammalongen utskild tafla "Robert den from-
 mes bannlysning". Hugo Capeti son, Robert den fromme, kallad så för sin
 kristliga lefnad och för de fromma kvinnur i psalmer han diktade, hade
 gift sig med sin kusin Berta. Kyrkans s. förbröder äktenskap mellan så nära
 fränder, och då Robert vägrade att skilja sig från sin maka, vordt han själv
 bannlyst och hans rike belagdt med interdikt. På den ena taflan fram-
 ställer ögonblicket efter bannlysningsceremonien. På fröer i bakgrunden
 ritte Konungen och hans gemål. Ceremonien har gjort ett firknäckligt intryck
 på båda; men Konungen skådar djupt bedrömt fram för sig. Han vill
^{pr}egen del bära förbannelsen, utan att böja sig; men han tänker på de lidande,
 hvaraf hans folk skall drabbas, om han icke böjer nacken under oket. Hans
 gemål ^{utbreder} sina armar i gömmor sitt krus vid hs bröst. På golvet
 ligger, ännu rykande, vaxljuset, biskopen, då han uttalade bannformalärts,
 höll i hand, och ~~den~~ ^{en} procession af präster, som deltagit i ceremonien,
 tågar långsamt ut. Den andra målningen skildrar det öfver landet
 förkunnade interdiktets verkningar. Interdiktet är ett påfyllt påbud,
 s. förbröder prästskapet alla kyrkliga förrättningar med undantag af
 dopet. Inga kyrkklockor får röras, nattvarden får icke räckas em till
 de döende, de döde får icke jordas, om man ej vill jorda dem som hed-
 ningar utan kyrkliga ceremonier i i ordig jord. Altaren, kors, kyrkliga
 bilder och prydnader öfverhängas med svarta höljen eller aflägnas. Det
 bör påminnas om, att interdiktet, ^{af de påfyllt ömhet} ~~de det först kom~~ först tillgreps
 interdiktet, skedde det i människovärlig afsikt, för att skydda den
 fattiga och arbetande klassen mot sina tyranner och blodsegare,
 bland furstar och feodalherrar. Först därefter ^{genom} misbrukades interdiktet
 för hierarkiska och kyrkopolitiska ändamål. Målningen, s. här visas,
 framställer ~~den~~ platsen fram för en kyrkas portal. Ingången är spärrad.
 Fram för den ligga på marken obegränsa lik. För öfrigt är platsen tom.
 eller tomheten och tyrtnaden äro här värtuliga. Öfver vid portalen är bann-

13/2. 94.

13/2. 94.

Bättre än någon annan fransk historiemålare. Vid några af dessa hans arbeten häftar likväl samma fel, hvartill Delaroché och nästan alla hans efterföljare i alla Europas länder gjort sig skyldiga, ett nämligen deras målningar, för att begräpas, närte åtföljas af en förklarande text. Det felet vidlader också den tafla af Laureus, s. här i afbildning förvisas, och som utställdes i Champs-Élysées-salongen för två år sedan under namnet "Stålkalaset." Mittelfiguren är den olycklige Ludv. XVI. Bakom honom ser man hans eskipage i vit; framför honom fräppan till Hôtel de Ville, på trappan municipalrådet, de pariske stadsfullmäktiges firnämste män Bailley och Lafayette; därofrån för stadsfullmäktigkåren, hvilka dragna väjor bilda ett slags äroport, ^{under} genom hv. Konungen skall inträda i stadshuset. ^{den 14 juli 89} Dagen förut hade barkigen blifvit stormad, det kungl. enväldet och ^{den franska} ^{staten} blifvit faktiskt tillintetgjord. Konung Ludvig, s. vistat i Verrailles, hade på uppmaning af män, s. vilja både hans och ^{franska} ^{folkets} väl, ^{och} ^{verk} till Paris, för att höftidligt emottagas af de stadsfullmäktige och ^{visa sig} från stadshusets balkong till det ^{stolt} som var upprörd af rätten om kofindrigen, ^{riktade} ^{mot} ^{den} ^{upprörda} ^{konungen} hade friheten. Afrikten var en församlingstert, en beqväm bekräftelse från Konungen egna läppar om att han ärligt ville en konstitutionel styrelse. Men bakom Konungen stod andra, och den väge monarken ledde likasom af ett förstbestämt öde till sin och det gamla Konungadömets undergång.

En annan riktigt bra tafla af Laureus framställer det af Napoleon I begångna mordet på hertigen af Englien. Här behöfver man icke kända historien för att begräpa, att det är ett skändligt ^{s. Micom} begått mord, begånget under naturens mirklar af någon, s. förfogar öfver armé och polis. - År 1877 utställde Laureus en målning, s. många kända äro för det yppersta verk det franska historiemåleriets frambragt: "Österrikiska generalstabens inför den republikanska generalen Moreaus lik." Ämnet inbjuder till teatralisk patos; men ^{lämnat} ^{spår} ^{spår} icke ett spår. Allt är berättadt lika enkelt som gripande. - Den nyaste tafla Laureus utställt, på expositionen 1897, har till ämne "Den helige Johannes Krysostronius" och Kejsarinnan Eudoxia." En afbildning däraf, tyvärr eler för tydlig, finns här på bordet i Paris-Salon för nämnda år. - Johannes Krysostronius var det 4de århundradets yppersta kyrkliga karakter: en hjälfrsakande, för rättfärdighetens rikets grundläggande med brunnande i sin arbetande man, älskad af de fattige,

13/2.94.

hatad af Hofkretsen med Kejsarinnan Eudoxia i spetsen ^{hatad af} samt af ^{den} större delen af det reniliga, och själfriska prestarkapet, ^{men} samt beäfrad i strid han nödgades föra beäfrad med ett glänsande vapen, en hänsifrande vältalighet. Scenen, ^{i d. s.} Laerous ~~väl~~ framställt, är Johannes Kypostomus på predikstolen mitt emot den kejserliga logen, ^{innesen af} & hvars mitt ~~to~~ Eudoxias hårda och högfärdiga skenad. Johannes Kr. beträffar inför hennes ögon hofets ^{lefruderit} ^{hennes} ^{gunstlingars} ^{skändliga} ^{requerente} ~~terrbarn~~ ~~lofsad~~ och ^{och} hennes egen firmatecknet att, viljeharen en kistan Korinna, vilja betraktas och hylles om icke hon en hedrisk gudinna. På Eudoxia ^{af Paurin} hämnades med att ^{afsäta} ~~läta~~ ~~hon~~ och ~~för~~ ~~vara~~ ~~han~~ till en ~~te~~ ~~lite~~ ~~stad~~, ~~bedägen~~ i en ödebygd. Kejsar Arkadius, hennes make, öfverfog det ^{dömda} ~~hat~~ ~~hän~~ ~~stäm~~ ~~met~~ ~~han~~ i arf och ~~lät~~ ~~skapa~~ ~~testa~~ ~~Kypostomus~~ ~~genom~~ ~~ö~~ ~~hnen~~ till en ^{af} ~~stad~~ ~~annan~~ ~~ort~~. Man söjde för att gulden skulle gå med blottad, ^{glömland} ~~kyssa~~ i det ~~heta~~ ~~solskenet~~, och detta ~~förorsakade~~ ~~hans~~ ~~död~~.

Till slut några ord om ännu en ^{målare} ~~skulptör~~ af historiska ryktlighet: George Rochegross, en kraftig och djärf talare, ^{som} ~~mer~~ ~~er~~ ~~för~~ ~~mer~~ ~~rom~~ ~~ant~~ ~~ikens~~ ~~fant~~ ~~an~~ ~~glid~~ ~~med~~ ~~klas~~ ~~sic~~ ~~ismens~~ ~~för~~ ~~mer~~ ~~pråk~~. Två af hans arbeten föreligga här på bordet: det ena framställer en stad, s. plusden af hennerna, det andra är en jättstora duk, det kolossala decorationsstykke, "Babylons fall," som på utställningen i München 1892 väckte det största uppmärksamhet. Tre år har Rochegross använt på detta verk i under tiden studerat allt hvad Louvren och Brit. Museum eger af assyriska och babyloniska konstnären och alla hvad häfdaforhåre i arkeologer ha att meddela om den babyloniska kulturen. Hvad ^{ihä} ~~grekiska~~ ~~ber~~ ~~historisk~~ ~~skif~~ ~~pare~~ ~~berätt~~ ~~ta~~ ~~om~~ ~~Sard~~ ~~an~~ ~~apal~~, ~~hvad~~ ~~gamla~~ ~~testamentet~~ ~~berätt~~ ~~ar~~ ~~om~~ ~~Bel~~ ~~zar~~ ~~er~~ ~~har~~ ~~Rochegross~~ ~~sammansmält~~ ~~till~~ ~~ett~~ ~~i~~ ~~nitt~~ ~~verk~~. Det är slutet på en Belzarusfest, som framställes, ~~lät~~ ~~oss~~ ~~höra~~ ~~den~~ ~~bibliska~~ ~~berätt~~ ~~elsen~~ ~~därom~~: "Konung B. gjorde ett härligt gästbud för sina vändige i höfdingmän i druck ny drucken med dem, i då hon var drucken, bjöd han, att de guld- & silfverkärl, s. hans fader Nebukadnerar borttagit ur templet i Jerusalem, skulle frambräns, för att Konungen med sina vändige, med, sina kastor & flickor skulle dricka därav. Och när de drucko, ryuter sig grav som en människohands, s. skrova häns öfver från ljuskällaren på Konungsalens vita vägg, och Konungen var blef, handen, s. skrof. Då förvandlades Konungens anletsdrag, i hans aringar fästnichte han, så att hans länder väfvade i han ~~ben~~ ~~dorrade~~." - Vidare berättas, att ingen af de vise Kaldier och spanier, s. efterskickades, kunde fyda skriften, och att Daniel

13/2. 94.

13/2.94.

